

PERSDOSSIER

MUMASK, Museum van het Masker en het Carnaval

PERMANENTE TENTOONSTELLING

Blikken op de collecties

Vanaf 14.06.2025

INHOUD

1. PERSBERICHT	3
2. MUMASK	5
3. BLIKKEN OP DE COLLECTIES.....	7
3.1. De ontmaskerde natuur, de mens tegenover zijn omgeving	7
3.2. Cyclus van leven en dood	10
3.3. Tussen de werelden, bemiddeling en bovennatuurlijke manifestaties	12
3.4. Het geënceneerde masker.....	15
3.5. Alledaagse maskers.....	18
4. MEDIA-INSTRUMENTEN	21
5. PRAKTISCHE INFORMATIE	23

1. PERSBERICHT

Het MUMASK, het Museum van het Masker en het Carnaval, viert haar 50e verjaardag en opent haar nieuwe permanente tentoonstelling *Blikken op de collecties* op 14 juni 2025.

Ter gelegenheid van haar 50ste verjaardag presenteert het Internationaal Museum van het Carnaval en het Masker een volledig vernieuwde permanente tentoonstelling. Na acht maanden renovatiewerk biedt de afdeling nu een **gemoderniseerde**, interactieve en meeslepende **scenografie** die zowel de rijkdom van de collecties als de diversiteit van gemaskerde tradities wereldwijd benadrukt.

Het museum nodigt bezoekers uit om een getransformeerde ruimte te verkennen waar objecten en interactieve installaties op elkaar inwerken en een nieuw perspectief bieden op gemaskerde tradities. Dankzij een uitgebreidere selectie maskers, kostuums en accessoires uit de museumreserves worden nu zelden getoonde stukken getoond, waaronder maskers van de **Cherokee** die tijdens een veldmissie in juli 2024 werden verworven. Deze nieuwe presentatie verkent de relatie tussen deze objecten en de samenlevingen die ze hebben voortgebracht, en biedt tegelijkertijd een frisse blik op het acquisitiebeleid van het museum.

Blikken op de collecties is onderverdeeld in nieuwe thema's, die elk een ander aspect van het masker belichten. Het eerste thema, de relatie tussen **maskers en de natuur**, laat zien welke rol maskers spelen in rituelen die verband houden met natuurlijke elementen, landbouwcycli en dierlijke voorstellingen. Het volgende deel onderzoekt hoe maskers functioneren bij **overgangsrituelen, van geboorte tot begrafenis**. Een ander deel richt zich op het gebruik van maskers in therapeutische rituelen en illustreert voorouderlijke overtuigingen over genezing. Het masker in het **theater**, van het Japanse Noh-theater tot de Commedia dell'arte, wordt eveneens belicht. Tot slot verkent de laatste thematiek het masker in de **populaire cultuur**, van carnavalstradities tot moderne superhelden, en behandelt daarbij hedendaagse vraagstukken zoals anonimiteit en politieke satire.

Een tiental interactieve en educatieve installaties versterken de ervaring van de bezoekers en nodigen hen uit om de wereld van de maskers met hun zintuigen te verkennen. Onder deze installaties nodigt een tastzone bezoekers uit om de verschillende materialen te ontdekken die gebruikt worden in rituele objecten, terwijl een zintuiglijke capsule hen laat vibreren op het geluid van de bellenriemen die alomtegenwoordig zijn in vele Europese maskerades. Met een ander apparaat kunnen bezoekers luisteren naar rituele muziek via beengleiding. Tot slot werpen multimedia-installaties een historisch, antropologisch en artistiek licht op de tentoongestelde objecten.

Deze hulpmiddelen zijn voor iedereen toegankelijk, maar zijn speciaal ontworpen om het bezoek te vergemakkelijken voor slechthorenden, slechtzienden en kinderen. Bovendien zijn deze installaties zo ontworpen dat ze een inclusieve ervaring bieden, waardoor bezoekers met een sensorische beperking of jonge bezoekers op een intuïtieve manier de rijke wereld van maskers kunnen ontdekken.

3D-model van "Blikken op de collecties".

2. MUMASK

In 1947 brachten Charles Deliège, burgemeester, en Samuel Glotz, toen leraar, het idee ter tafel om een museum gewijd aan het Carnaval van Binche op te richten. Gesteund door de Koninklijke Belgische Commissie voor Volkskunde ontmoetten ze Emile Langui, directeur van het bestuur van Schone kunsten en Letteren van het ministerie van Cultuur.

Die was echter niet overtuigd van de stichting van een museum met een hoofdzakelijk lokaal karakter en bracht hen ertoe om hun project uit te breiden op andere carnavals en feesten uit Europa en om zelf de hele wereld op te nemen.

Om de lokale bevolking te sensibiliseren en een basis te leggen, werd in 1962 in het theater van Binche een tentoonstelling over "Het carnaval in Wallonië" gehouden. Deze manifestatie werd georganiseerd door de Stad Binche, de Toeristische Federatie en het Culturele Centrum van de Provincie Henegouwen. Het grote succes van deze tentoonstelling sterkte het gemeentebestuur in zijn plannen.

Op 27 november 1963 besluit de gemeenteraad de creatie van het museum. In de stedelijke begroting werden financiële middelen gestort voor de aankoop van voorwerpen. Gedurende twaalf jaar volgden de aanwinsten elkaar op waardoor het mogelijk was om verzamelingen over plaatselijke, Europese en internationale tradities aan te leggen.

In 1975 bracht de Belgische overheid met de steun van de Europese Raad en UNESCO de wens tot uiting dat de tentoonstelling "Het masker in de Europese traditie" in Binche zou georganiseerd worden. De vernissage van deze tentoonstelling, die onder de hoge bescherming van Z.M. Koning Boudewijn georganiseerd werd door het Ministerie van Cultuur van de Franse Gemeenschap, de Provincie Henegouwen en de Stad Binche, vond plaats op 13 juni 1975, de dag van de officiële opening van het internationaal Museum van het Carnaval en het Masker.

In 2025, ter gelegenheid van haar 50ste verjaardag, wordt de inrichting gemoderniseerd om zich beter te verbinden met haar publiek en wordt ze het **MUMASK, museum van het masker en het carnaval**.

Het MUMASK van vandaag

Sinds zijn stichting en dankzij het werk van zijn verschillende conservators, heeft het museum een uitzonderlijke collectie van 30 000 stukken opgebouwd, die gelijkstaan met 13 000 inventarisnummers. Maskers, kostuums, poppen, accessoires, muziekinstrumenten, foto's, affiches en digitale media wachten op de bezoeker in de tentoonstellingszalen.

Deze diversiteit illustreert de originaliteit van onze instelling die carnavals en gemaskerde praktijken op voet van gelijkheid plaatst. Deze aanpak is vrij zeldzaam in etnologische musea. Het immaterieel erfgoed in zijn geheel staat dus centraal in onze acties.

Vandaag de dag kunnen zich de musea niet meer vergenoegen met het tentoonstellen van voorwerpen achter vitrines. Het is niet meer voldoende om ze zo maar te presenteren en het is noodzakelijk om een verbinding met de bezoekers te creëren. De collecties mogen geen statische getuigen zijn; ze moeten deel zijn van een immersieve ervaring die engagement, nieuwsgierigheid en emotie bevorderen, vooral als het gaat om immaterieel erfgoed.

Tegen deze achtergrond ontwikkelen wij altijd meer instrumenten voor een immersieve en didactische publieksbemiddeling voor het brede publiek, maar ook om de museumervaring voor kinderen of mensen met auditieve en visuele beperkingen toegankelijker te maken.

3. BLIKKEN OP DE COLLECTIES

Sinds 1975 wijdt het MUMASK zich aan de studie, het behoud en het valoriseren van gemaskerde gebruiken van de hele wereld. Het masker, polymorf en polysemisch, wekt al lang een grote interesse op bij het grote publiek, onderzoekers en verzamelaars. Hoewel ze de nieuwsgierigheid prikkeln, zijn maskers slechts het zichtbare deel van ruimere rituele of sociale praktijken. Het begrijpen van gemaskerde evenementen is daarom niet beperkt tot het object zelf, maar moet ook rekening houden met alles wat eromheen bestaat: de actoren, de muziek, de gebaren, de woorden en de accessoires.

Maskers zijn in bijna elke samenleving aanwezig en kunnen pas echt begrepen worden als ze in hun lokale context geplaatst worden. Door een etnologische aanpak biedt het museum niet alleen een kijk op maskers, maar ook op de mensen die ze gebruiken en hun motieven. Voor de volledigheid zijn de collecties van het MUMASK ook uniek omdat ze carnavals op dezelfde manier bevatten en analyseren als andere gemaskerde rituelen.

De tentoongestelde voorwerpen zijn gewoon het materiële bewijs van immateriële praktijken, waarbij immateriële sociale fenomenen of sensaties zoals smaken, geuren, emoties, interpersoonlijke relaties of geluiden betrokken zijn. Om je een beter inzicht te geven in dit levende erfgoed, wordt in dit parcours het tentoonstellen van voorwerpen met een immersieve aanpak aangevuld, waarbij gebruik wordt gemaakt van een aantal installaties die een interactieve en zintuiglijke ervaring bieden. In de verschillende zalen wordt ook een aantal thema's behandeld die verschillende manieren laten zien om een masker en de bijbehorende tradities te bekijken.

3.1. DE ONTMASKERDE NATUUR, DE MENS TEGENOVER ZIJN OMGEVING

Kosmos en weer, de natuur en haar grillen

In de loop van ons leven krijgt de mens te maken met een aantal natuurverschijnselen die verrassend en soms zelfs verontrustend kunnen lijken. Door te evolueren in een omgeving die tegelijkertijd goedaardig en vijandig is, die ruimte geeft voor leven maar ook voor rampspoed, zoeken menselijke gemeenschappen naar manieren om de wereld om hen heen te begrijpen en ermee te interageren. De verschillende natuurlijke gebeurtenissen, van de meest onbelangrijke tot de meest indrukwekkende, zijn daarom het onderwerp van nauwkeurige observatie. De kleinste variatie in de gewone natuurlijke orde kan een impact hebben op het goede verloop van het menselijk leven.

Om de ongrijpbare krachten van het universum beter te begrijpen, worden ze vaak uitgebeeld

Divinité de la pluie
© Olivier Desart – MUMASK

binnen het kader van religieuze overtuigingen en culturele tradities. Het masker en de bijbehorende rituelen zijn daarom een middel om de complexiteit van de kosmos voor te stellen en erop in te spelen. Door zijn vermogen tot transformatie is het masker een geschikt medium om realiteiten te personifiëren die vaak abstract zijn, zoals astronomische of meteorologische gebeurtenissen, of elke andere manifestatie van de krachten van de natuur. In de maskerafes wordt aan deze natuurlijke entiteiten een omhulsel gegeven om ze te belichamen of ermee in contact te komen, om hun scheppende en vernietigende krachten te gebruiken voor het scheppen van gunstige omstandigheden : om het te laten regenen, om de droogte te verdrijven, om de terugkeer van de lente te bevorderen enzovoort. Deze inscenering van krachten buiten de controle van de mens maakt het mogelijk om invloed uit te oefenen op het handhaven van de orde tegenover de chaos die de grillige natuur kan veroorzaken.

Dierenmaskers als bemiddelaars

Maskers maken geen onderscheid tussen de dieren en beelden alle soorten uit: waterdieren, landdieren, vliegende dieren, zowel de kleinste als de grootste. In de meeste gevallen worden de dieren in gemaskerde rituelen niet voorgesteld voor wat ze werkelijk zijn, maar eerder voor wat ze oproepen in overtuigingen en tradities.

Luna Deco Gocce © Olivier Desart – MUMASK

In tegenstelling tot de organisatie van de menselijke beschavingen, maken de vele wezens die op aarde leven deel uit van de wilde wereld en vermengen zich dus met hun omgeving. Door deze nauwe relatie met de natuur worden ze vaak gezien als bevoorrechte bemiddelaars met natuurlijke en bovennatuurlijke krachten. In sommige samenlevingen worden ze vereerd of dienen ze als representatie van godheden of heilige concepten. In andere rituele contexten, vooral in gemeenschappen die afhankelijk zijn van veeteelt, maakt deze mystieke viering van het dier plaats voor een demonstratie van een machtsstrijd tussen menselijkheid en beestachtigheid, cultuur en natuur. In deze maskerafes neemt het dier de rol aan van een wilde natuur die de mens probeert te onderwerpen. Om dit te bereiken wordt het dier gejaagd, vastgebonden, geslagen en soms gedood. In deze rituele herhaling van domesticatie legt de mens zijn overheersing over de dieren op, maar hoopt hij ook zijn greep op zijn omgeving uit te breiden. Deze praktijken vinden plaats naast rituelen die de relatie van de mens met het land bevorderen.

Grappige dieren

Door hun diversiteit en alomtegenwoordigheid zijn dieren een onuitputtelijke bron van inspiratie. De rijkdom aan vormen, kleuren, texturen en gedragingen in het dierenrijk biedt een symbolisch potentieel dat zeker is om het geloof te voeden. Omdat dieren nauw

verbonden zijn met de spirituele wereld, worden gunstige of ongunstige eigenschappen op hen projecteerd die in verband worden gebracht met de goden en natuurkrachten. In de vorm van maskers belichamen dieren deze entiteiten of hun krachten, waardoor hun uiterlijk vaak veranderd. Het simpele feit dat je een dierengezicht draagt terwijl je op twee voeten staat geeft de voorstelling een abnormaal karakter.

Maskers geïnspireerd door de dierenwereld zijn daarom zelden realistisch en beelden integendeel vaak fantastische wezens uit die voortkomen uit de verbeelding. Veel legendarische godheden combineren een menselijk lichaam met verschillende dierlijke anatomische details, vaak in het gezicht. Men vindt daarom veel maskers en kostuums die half menselijk en half dierlijk zijn. In het geval van een wezen dat afwijkt van alles wat in de zichtbare wereld bekend is, combineert het masker meestal verschillende kenmerken van verschillende dieren, waardoor het een hybride vorm krijgt. Samen kunnen de verschillende details ook dienen om de betekenis en de krachten van het masker te multipliceren. In sommige gevallen zijn de dierlijke kenmerken nauwelijks herkenbaar en grenzen ze aan abstractie, door middel van bepaalde traditionele vormen of motieven, zodat alleen de symbolische dimensie behouden blijft.

Het masker als verzoenende bemiddelaar

De mens is afhankelijk van zijn omgeving om in zijn behoeften te voorzien en zoekt regelmatig naar rituele oplossingen voor de grillen van de natuur. Om te overleven vinden we in alle streken van de wereld een reeks rituelen waarbij maskers worden gebruikt als bemiddelaars om de godheden of natuurkrachten gunstig te stemmen tegenover menselijke verzoeken. Deze rituelen worden niet altijd en overal beoefend, maar worden georganiseerd op belangrijke momenten van het jaar en periodiek bijgewerkt.

Als antwoord op de bezorgdheid over het menselijk levensonderhoud, vaak gerelateerd aan voedsel, begeleiden maskers over het algemeen de verschillende etappes van de landbouwcyclus: zaaien, oogsten en het opslaan van de producten. Aangezien landbouw seizoensafhankelijk is, zijn deze landbouwrituelen ook bedoeld om de wisseling van de seizoenen te vergemakkelijken. Beschouwd als de overgang van een gevoelige periode naar een gunstiger tijd, is het noodzakelijk dat deze overgang correct verloopt om de vernieuwing van het leven te garanderen. Daartoe worden deze tijden geregeld door maskerades die negatieve krachten verjagen en de weldaden van beschermende entiteiten aantrekken. Hoewel de vruchtbaarheid van de grond vaak de grootste zorg is, hebben deze rites ook te maken met het evenwicht tussen alle levende wezens. Veel rituelen hebben daarom ook invloed op de visvangst, de jacht, de veeteelt of elke andere activiteit die voor de welvaart van een gemeenschap zorgen.

3.2. CYCLUS VAN LEVEN EN DOOD

Voortplanting en vruchtbaarheidsriten

Het mysterie van de geboorte van kinderen is al lang een bron van grote belangstelling voor menselijke gemeenschappen, die proberen dit fenomeen te verklaren of te reguleren. Seksualiteit en voortplanting zijn essentieel voor de vernieuwing van generaties en vormen de kern van veel gemaskerde rituelen, vooral vruchtbaarheidsrituelen, die een positieve invloed willen hebben op de vruchtbaarheid van een individu, een koppel of een gemeenschap.

Maskers worden gebruikt om voorouders, geesten of natuurkrachten met creatieve of beschermende vermogens voor te stellen die mensen op hun beurt kunnen gebruiken om kinderen te verwekken. Om deze krachten actiever en zichtbaarder te maken, zijn maskers en kostuums meestal voorzien van geslachtskenmerken. Dit gaat ook gepaard met nagebootste voorstellingen van bevallingen of scènes uit het ouderschap.

Saruta Hiko © Olivier Desart – MUMASK

Vanwege hun vermogen om kinderen te baren, staan vrouwen vaak in het middelpunt van de belangstelling om hun vermogen om leven te schenken te verheerlijken. Mannen hebben ook recht op hun deel van de vieringen, ofwel om hun seksuele kracht te stimuleren ofwel om hen te beschermen tegen onvruchtbaarheid. Aan het einde van deze rites worden vaak artefacten geschonken om de miraculeuze effecten van het ritueel te kunnen meenemen. Als bron van leven wordt in gemaskerde praktijken de menselijke vruchtbaarheid ook verbonden met de vruchtbaarheid van de aarde, met de bedoeling de natuur en het universum te harmoniseren.

Geboorte en kindertijd

Het menselijk bestaan is geritmeerd door overgangsmomenten, afhankelijk van de leeftijd en de fysieke en sociale ontwikkeling. Deze belangrijke fases, van geboorte tot dood, gaan regelmatig gepaard met vieringen en gemaskerde rituelen. De geboorte, het beginpunt van deze levenscyclus, lijkt echter niet een van de favoriete momenten te zijn voor het gebruik van maskers. Geboorte is een cultureel veranderlijk concept en in veel samenlevingen is de verschijning van een nieuw individu niet alleen gekoppeld aan de bevalling. Het kind wordt niet altijd onmiddellijk erkend en het kan enige tijd duren voordat het in de gemeenschap wordt geïntegreerd, soms om zich van zijn levensvatbaarheid te vergewissen, vooral in bevolkingsgroepen met een hoog kindersterftecijfer.

Naarmate kinderen ouder worden, nemen ze steeds meer deel aan rituelen en tradities. In bepaalde omstandigheden helpt de deelname van jongere kinderen aan maskerade's om hen vertrouwd te maken met culturele en religieuze praktijken. Bij andere festiviteiten kan het kind centraal staan. Afhankelijk van hun leeftijd wordt het steeds meer het middelpunt van de

rituelen. De puberteit wordt over het algemeen gezien als een belangrijke gebeurtenis in de ontwikkeling van jonge jongens en meisjes. Voor deze gelegenheid zijn overgangsrituelen en inwijdingen de regel en dragen ze bij aan de wedergeboorte van het individu.

Overgangsrituelen

Overgangsrituelen markeren over het algemeen belangrijke momenten in het menselijke leven. Deze fases kunnen worden begeleid door maatschappelijke structuren, die vaak de vorm aannemen van inwijdingsgenootschappen. Deze genootschappen organiseren initiaties die fysieke en mentale proeven combineren en zo bijdragen aan de sociale vorming van de leden van een gemeenschap.

Het doorlopen van de rituelen van deze inwijdingsgenootschappen kan verplicht of facultatief zijn, maar is altijd vereist om sociale assimilatie mogelijk te maken. Ze zijn vaak gestructureerd per leeftijdsgroep en zijn vooral verbonden met de overgang van de kindertijd naar de volwassenheid. Ze helpen het individu voor te bereiden op de verantwoordelijkheden die in het verschiet liggen. Sommige inwijdingen zijn specifiek en worden georganiseerd voor toegang tot functies, activiteiten of beroepen die een bepaalde hiërarchische status bieden. Deze opleiding gaat gepaard met de overdracht van kennis en een morele code. Om deze redenen kunnen inwijdingen uit het zicht worden georganiseerd, binnen het kader van geheime genootschappen, om de kennis en status van de ingewijden te beschermen.

Afhankelijk van het soort inwijding kunnen maskers op verschillende momenten en om verschillende redenen verschijnen. Veel maskers belichamen voorouders of goede geesten die toekomstige ingewijden helpen zich zelf te overtreffen, terwijl andere maskers angst inboezemen en hen waarschuwen voor misstappen.

Huwelijk en het koppel

In veel gemeenschappen is het huwelijk een essentiële stap om als een volwaardig lid van de maatschappij beschouwd te worden. Daarom staan mensen van huwbare leeftijd vaak onder sterke sociale druk om een huwelijkspartner te vinden om zich te verenigen en voor nageslacht te zorgen. Omdat het huwelijk uit liefde een zeer recent concept is, kan de vereniging van twee mensen ook worden geleid door culturele, religieuze, politieke of economische redenen.

Er zijn veel gemaskerde tradities rond deze overgang naar het huwelijk. De toegang tot bepaalde maskers is soms voorbehouden aan getrouwde mensen of, omgekeerd, aan ongetrouwde mensen. Buiten vieringen kunnen maskers ook worden gebruikt als visuele markerings om iemands burgerlijke staat aan te geven, voor of na de trouwbelofte.

Aanwezig in verschillende rituelen en gemaskerde festiviteiten, vaak gekoppeld aan de cyclus van het leven, is de vereniging van het trouwkoppel een zeer belangrijk thema. Het steeds terugkeren van dit thema kan gezien worden als een manier om jongeren te herinneren aan het gedrag dat ze zouden moeten volgen. Deze toespelingen kunnen rechtstreeks worden gesuggereerd door het uiterlijk van de maskers of kostuums, maar ook door de nabootsing

van scènes uit het huwelijksleven. Erotische handelingen worden ook regelmatig imiteert om aan te tonen dat seksualiteit binnen het huwelijk wordt goedgekeurd en aangemoedigd, met het oog op afstamming. Deze encenseringen zijn een gelegenheid om mensen te herinneren aan de geldende regels en tradities.

Wanneer de doden zich bij de voorouders voegen

De dood is een natuurlijk fenomeen dat altijd gepaard gaat met begrafenispraktijken die in verband staan met culturele overtuigingen of tradities. De rituelen rond een sterfgeval, of die een eerbetoon zijn aan de doden van een gemeenschap, zijn over het algemeen bedoeld om ervoor te zorgen dat de doden een vredige overgang hebben naar het hiernamals.

De maskerade is een moment waarop de wereld van de levenden en het rijk van de doden elkaar ontmoeten en de aanwezigheid van de doden tastbaar wordt gemaakt. De doden verschijnen vaak in de gedaante van een voorouder bij begrafenisceremonies, maar ook bij religieuze feesten die niet direct met de dood te maken hebben. Dit korte samenleven tussen een gemeenschap en haar doden stelt mensen gerust over het lot van de overledenen en hun eigen eindigheid. Deze gemaskerde praktijken gaan vaak gepaard met ceremonieën die de levenscyclus vieren.

Begrafenismaskers kunnen de overledene helpen op zijn reis naar het hiernamaals, maar ze kunnen ook de nabestaanden in hun rouw begeleiden. Om hen te beschermen tijdens deze beproeving kunnen de maskers een apotropaeïsche functie hebben, waarbij ze boze geesten afweren die van deze periode van instabiliteit gebruik zouden kunnen maken om problemen te veroorzaken voor zowel de overledene als zijn of haar familie. Sommige begrafenis maskers dienen ook tot vermaak om pijn te verzachten en spanningen te verminderen, wat ook het effect kan hebben om het kwaad af te weren.

3.3. TUSSEN DE WERELDEN, BEMIDDELING EN BOVENNATUURLIJKE MANIFESTATIES

Bemiddelen voor een betere genezing

Het masker is een essentieel instrument in genezingsrituelen. Zijn frequente aanwezigheid is vooral verbonden met zijn bemiddelende kracht. Tijdens het ritueel kan de gemaskerde persoon communiceren en interageren met bovennatuurlijke entiteiten. Via het masker kunnen mensen de geesten of goden vragen om voor hen tussenbeide te komen, een zieke persoon te genezen of een epidemie te bestrijden. Tijdens deze rituelen hebben de behandelde klachten niet alleen betrekking op fysieke of mentale pathologieën, maar het gaat ook om gedrag dat als ongewoon wordt beschouwd. De bron van het probleem wordt vaak toegeschreven aan kwaadwillige tussenkomsten en daarom zijn er magische krachten nodig om het te genezen.

Alleen de aanwezigheid van het masker is niet genoeg om toegang te krijgen tot de bovennatuurlijke wereld. De persoon die het ritueel uitvoert en in contact te staat met

krachten die verder rijken dan de menselijke natuur, moet iemand zijn die gemachtigd is om met deze heilige krachten om te gaan, zoals een sjamaan, tovenaars of priester. Om succesvol te zijn moet het genezingsritueel ook aan een aantal voorwaarden voldoen. Het moet op een bepaald tijdstip plaatsvinden, vergezeld gaan van een reeks rekwisieten en van gebaren en woorden die in een bepaalde volgorde worden gebruikt. Muziek en dans, evenals het gebruik van psychotrope middelen, zijn soms nodig om een staat van trance te bereiken die de toegang vergemakkelijkt tot immateriële werkelijkheden waartoe we normaal gesproken geen toegang hebben.

Het masker als spirituele bescherming

Het masker is een middel voor de belichaming van bovennatuurlijke krachten waarvan de vermogens voor positieve doeleinden kunnen worden gebruikt. Het masker wordt vaak gebruikt voor genezende doeleinden, zoals in genezingsrituelen, maar het masker en zijn deugden kunnen ook worden gebruikt voor preventieve doeleinden, als spirituele bescherming.

Het masker wordt regelmatig gedragen in theatrale encenseringen en roept de aanwezigheid van welwillende en beschermende godheden op in het leven van mensen. Door ze in de echte wereld te materialiseren, garanderen deze gemaskerde incarnaties het behoud van welzijn en welvaart in de gemeenschap in tijden van tegenspoed: impotentie, slecht weer, slechte oogsten, ongelukken, aanvallen van vijandige bevolkingsgroepen, enz. Deze gemaskerde praktijken kunnen worden uitgevoerd op het moment dat het kwaad aanwezig is, maar ze worden meestal cyclisch georganiseerd, in verband met feesten op de religieuze of agrarische kalender. Deze rituelen worden periodiek herhaald en dienen om de bescherming en zuivering van de hele gemeenschap te hernieuwen.

Door het gezicht van een godheid of beschermende voorouders te belichamen, worden bepaalde maskers als heilig beschouwd en krijgen ze een speciale behandeling. Ze worden met veel respect gemaakt, bewaard en behandeld, alsof ze leefden. Deze maskers worden vaak gemaakt door gespecialiseerde ambachtslieden die een vaardigheid beheersen die wordt geheim gehouden en waarmee ze deze krachtige voorwerpen tot leven kunnen wekken. Maskers die zo'n status hebben bereikt worden meestal zorgvuldig bewaard in tempels of heilige plaatsen en er worden zelfs offerandes aan hen gegeven.

Personages die voor chaos zorgen

Het verschijnen van maskers is een gebeurtenis in de marge van het dagelijks leven, een gelegenheid voor duivels en andere bovennatuurlijke wezens uit de angstaanjagende verbeelding van de mens om zich te manifesteren. Ze weerspiegelen de verschillende kwaden die de organisatie van de sociale en natuurlijke orde kunnen ondermijnen. Hun houdingen veroorzaken chaos, op meer of minder gewelddadige wijze. In sommige gevallen beperken ze zich tot een spektakel van grappen die bijdragen aan de losbandige sfeer van de feesten. In andere gevallen gaan ze ombeschoft om met de levenden door hen bang te maken, weg te jagen of zelfs te slaan. Deze kwaadardige verschijningen dienen als uitlaatklep, maar ze hebben ook een moraliserend effect, want ze tonen de schadelijke houdingen die de goede

werking van de maatschappij bedreigen. Deze duivelse manieren bieden dus een moment voor het uiten van impulsen, terwijl ze ons herinneren aan hun gevaarlijke aard.

Aan het einde van de maskerade moeten deze demonische entiteiten verdwijnen voordat de mensen kunnen terugkeren naar hun dagelijks leven. Om dit te bereiken worden ze regelmatig gedood, veroordeeld, gestraft, op de vlucht gejaagd en soms worden hun maskers verbrand om hun kwade invloeden te verjagen. Deze gebaren zuiveren de gemeenschap, waardoor deze gerust in een nieuw tijdperk kan intreden. Hoewel hun angstaanjagende gezichten een slecht voorteken lijken, wordt hun verschijning vaak omgebogen tot positieve doeleinden, vooral tijdens belangrijke passages of de overgang naar een nieuwe cyclus van het jaar. Ze zorgen voor ongerust, maar ook voor veel plezier. Hun vormen en houdingen worden vaak belachelijk gemaakt om de angst die ze oorspronkelijk inboezemen te verjagen.

3.4. HET GEËNSCENEERDE MASKER

Maskers in het Aziatische theater

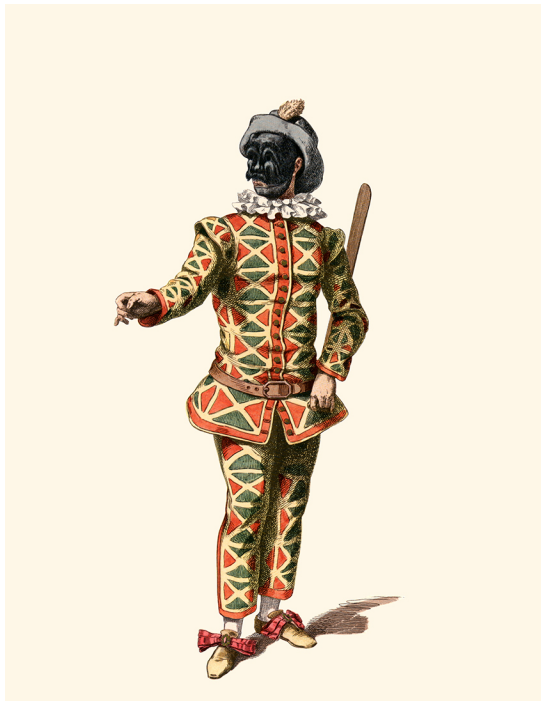
Het Aziatische theater is een aloude kunstvorm waarin het masker een van de favoriete expressievormen is geworden. Veel van deze Aziatische theatertradities zijn al lang verbonden met een rituele context, vaak als onderdeel van een bevorderend of bezwerend ritueel. Goddelijke figuren en voorouders worden vaak in scène gezet om hen eer te bewijzen. Gezien hun oorsprong worden deze toneelstukken soms opgevoerd ter gelegenheid van jaarlijkse religieuze festivals. Sommige theaterpraktijken voeden nog steeds deze overtuigingen, terwijl andere hun oorspronkelijke roeping hebben verloren of slechts een vage herinnering eraan bewaren.

Het masker kan verschillende vormen aannemen, van een oppervlak dat de vorm van het gezicht volgt tot schmin
soms vervangen. Verborgen achter het masker neemt de acteur de plaats in van zijn personage. In veel tradities wordt benadrukt dat de acteur niet simpelweg de gelaatstreken van het personage aanneemt, maar het belichaamt en één wordt met het masker. Afhankelijk van de speeltechniek van de acteur moet de vorm van het masker en het kostuum worden aangepast om de uitvoering te vergemakkelijken of te verrijken. Omdat de materialiteit van het masker vaak de mogelijkheden beperkt het levendig te laten lijken, verrijken Aziatische theaters de scènes en geven ze diepte aan personages door verschillende vormen van scenische kunst te combineren, zoals dans, zang, muziek, poëtische declamaties en acrobatiek.

Masque facial d'Okina ©AB-MUMASK

De strijd tussen goed en kwaad

Arlequin © Maurice Sand

In gemaskerde theatervoorstellingen, en in maskerades in het algemeen, vinden we regelmatig de uitdrukking van een dualistische visie op de wereld, waarin leven en dood, goed en kwaad, het profane en het religieuze tegenover elkaar staan. Deze dualiteit komt tot uiting in talrijke mythen die deel uitmaken van het theaterrepertoire. De krachten van goed en kwaad, zowel tegengesteld als complementair, ontmoeten elkaar in vechtschènes en zorgen voor de handhaving van de orde in het universum. In de toneelstukken nemen mythische verhalen van een land, een religie of een traditie een belangrijke plaats in, waarbij historische episodes vaak met fabelachtige gebeurtenissen versmelten. In deze verhalen vindt men zowel goden en bovennatuurlijke wezens als historische figuren aan die een legendarische status wordt toegeschreven.

De personificatie van goed en kwaad neemt ook de vorm aan van een tegenstelling tussen het zelf en de ander. De figuur van de vreemdeling, vaak gekoppeld aan langdurige culturele conflicten, is de vijand bij uitstek. In een racistische perceptie wordt hij uitgebeeld als een wilde die tegenover de beschaving wordt gesteld. In overeenstemming met dit discours vertegenwoordigt zijn masker zijn verschil en benadrukt het zijn fysieke kenmerken, soms op groteske wijze. Zijn gebaren, taal en danspassen moeten een indruk van wanorde wekken. Aan de andere kant wordt een harmonieuzere voorstelling van de eigen cultuur, die als de norm wordt gezien, geënceneerd.

De kunst van het vervormen

Of het nu op het toneel is of op straat, maskers bieden de kans om een rol te spelen. Onder de vele denkbare personages heeft de mens een voorliefde voor groteske figuren. Ze drukken zichzelf uit door middel van verschillende lichamelijke misvormingen: buitenproportioneel grote neuzen, asymmetrische monden, uitpuilende ogen, ruig haar, allemaal "verfraaid" door vreemde kostuums en houdingen. Door als een vervormende spiegel te fungeren stellen deze maskers de menselijke natuur in vraag.

Velen van hen worden geassocieerd met de excessen en uitpattingen van maskerades. Deze fysieke vreemdheid markeert visueel de intrede in een moment van transgressie waar normen worden ondersteboven gegoooid. Voor de drager stelt het masker hem in staat om anoniem te handelen en zich te bevrijden van sociale beperkingen. Dit onwaardige gezicht wordt een monsterlijk *alter ego* dat als uitlaatklep wordt gebruikt. Het is dus verbonden met de eigen persoon, maar kan ook gebruikt worden om de ander te laten zien. Vrouwen, mannen,

ouderen, jongeren, rijken, armen en alle andere leden van de samenleving kunnen op deze manier belachelijk worden gemaakt, maar vaak in een sfeer die de sociale cohesie bevordert.

Soms wordt het menselijke karakter van het masker verdrongen door zijn beestachtige uiterlijk. De rol van de angstaanjagende gezichtsuitdrukking is dubbelzinnig en kan de incarnatie van een kwaadaardig wezen zijn of een middel om boze geesten af te schrikken. In andere gevallen is de fysionomische absurditeit van het masker eerder amusant dan angstaanjagend. In deze gevallen wordt de spot gedreven met de bizarre aard van het personage om de angsten die het inboezemt te bezweren.

Het masker in Italië

In Italië zijn maskerpraktijken erg populair. Ze zijn bijzonder prachtig en kleurrijk tijdens het carnaval van Venetië. In de collectieve verbeelding is het Venetiaanse masker een internationaal symbool van carnavalstradities geworden. Het dragen van maskers is echter niet beperkt tot de carnavalsperiode. Ze waren erg populair in de zeventiende en achttiende eeuw en wrden bij allerlei gelegenheden en op veel gebieden van het Italiaanse culturele leven gedragen, bijvoorbeeld tijdens opera- of theateropvoeringen en ter gelegenheid van volksbals.

Achter je masker kun je zijn wie je wilt, wat erg populair is op openbare en privéfeesten op het schiereiland. Naast de unieke kostuums zijn er een aantal terugkerende personages, waaronder de hoofdrolspelers van de *Commedia dell'arte*, waarvan iedereen het uiterlijk en karakter kent. Voortgekomen uit een nieuw genre van gemaskerd theater dat ontstond in de XVI^{de} eeuw, fascineren de iconische personages van deze toneelstukken de Italiaanse samenleving. Hun succes was zo groot dat de kostuums van bepaalde rollen het toneel vervuilden voor de straat en zich vermengden met andere gemaskerde personages, vooral tijdens carnaval. De invloed van de *Commedia dell'arte* verspreidde zich naar de rest van Europa, zowel in theaters als tijdens carnaval. Hetzelfde geldt voor de rijke Venetiaanse barokke kostuums, die tot op de dag van vandaag de fantasieën van de Europeanen voeden.

3.5. ALLEDAAGSE MASKERS

Het masker ter vermaak

Tegenwoordig wordt het masker in veel niet-ceremoniële contexten gebruikt als voorwerp dat ter vermaak dient. Het verschijnt in de meest uitopeenlopende plaatsen en evenementen en zijn verschijning wordt niet langer strikt bepaald door een rituele kalender. Het kan gedragen worden ter gelegenheid van schoolfeesten, verjaardagen, vriendenavondjes, concerten, enz. Bij deze evenementen domineren in massa geproduceerde plastic, latex of kartonnen maskers de festiviteiten omdat ze betaalbaar, gemakkelijk te gebruiken en verkrijgbaar zijn, terwijl ze een reeks bekende personages uitbeelden waarin iedereen zich kan herkennen.

Masque facial de clown © Olivier Desart - MUMASK

Maskers die ter vermaak dienen lijken spontaan te worden gedragen en een individuele aanpak uit te drukken die niet noodzakelijk bepaald wordt door een eeuwenoude traditie. Toch onthullen deze alledaagse gemaskerde feesten een reeks sociale rituelen, want zelfs in deze schijnbaar onschuldige festiviteiten behoudt het masker zijn symbolische en semantische krachten. Het blijft iets uitdrukken over zijn drager en alleen al zijn aanwezigheid wijzigt de codes van het evenement. Doorheen zijn geschiedenis is het masker een onlosmakelijk deel van feesten geworden. Vandaag de dag blijft het deze rol vervullen door zichzelf uit te nodigen in festiviteiten. Of we nu jong of oud zijn, we maken gebruik van de vrijheid om even iemand anders te zijn door het masker van onze favoriete held of een iconisch personage uit de populaire cultuur te dragen.

Het masker als karikatuur

In de schappen van verkleed- en feestartikelwinkels nemen karikaturale maskers een grote plaats in. Van populaire zangers tot politici, er is voor elk wat wils. Deze maskers zijn meestal karikaturen van beroemdheden, met gelaatstrekken die op een humoristische manier zijn vervormd. Ze zijn meer gericht op een volwassen publiek en kunnen het onderwerp zijn van eenvoudig amusement of een meer diepgaande kritiek op het belichaamde personage. Karikaturale maskers zijn dus een populaire vorm van amusement geworden, maar ze zijn ook een gevestigde traditie in maskerades, vooral in Europese carnavals.

In de satirische maskerade is de uitbeelding van de verscheidenheid heel gewoon. Het is een voorstelling van wat anders is dan jezelf, of het nu gaat om gemarginaliseerde mensen, bepaalde sociale klassen of buitenlanders. Onder het mom van humor en anonimiteit maken maskers het mogelijk om onderdrukte gevoelens te uiten en anderen in meer of mindere mate te bespotten.

Racistische karikaturen zijn ook erg aanwezig in veel Europese maskerpraktijken en houden over het algemeen oude stereotype voorstellingen in stand die voortkomen uit een koloniale erfenis. Gemeenschappen kunnen karikaturaal worden voorgesteld door fysionomische kenmerken te accentueren, vaak gecombineerd met exotische kledij en enscenering. Over het algemeen wordt de ander weergegeven met een negatieve connotatie, maar zelden met een vorm van fascinatie die niettemin beperkt blijft. De ander staat centraal in een discours dat racistische vooroordelen en fantasieën blijft voeden.

Je gezicht verbergen om je stem te laten horen

Maskerades, vooral tijdens carnaval, zijn festiviteiten die bevorderlijk zijn voor vrije meningsuiting en grensoverschrijding. In parades en bijeenkomsten bevrijden gemaskerde deelnemers zich van censuur en durven ze het onrecht en de absurditeiten van hun dagelijks leven aan de kaak te stellen. De meeste kritiek is gericht op de politieke actualiteit en de leiders, die het mikpunt bij uitstek zijn van satire. Het masker als middel van verzet tegen de maatschappij heeft zich ook uitgebreid naar andere vormen van protest die deel uitmaken van de sociale strijd.

Anonieme maskers maken het makkelijker om meningen en eisen te uiten. Maar maskers dienen niet alleen om gehoord maar ook om gezien te worden. Van je demonstratie een gemaskerde performance te maken is een effectieve manier om een blijvende indruk te maken en zo zichtbaarheid te geven aan de zaak waarvoor je vecht. Bij deze gelegenheid nemen de demonstranten de straat over en creëren ze wanorde in de openbare ruimte, om aan te geven dat ze weigeren deel uit te maken van de alledaagse orde. Maskers dragen wordt zo een daad van rebellie.

In deze protestbewegingen kunnen maskers ook gebruikt worden om de identiteit van deelnemers te beschermen, zodat ze zich beter kunnen verdedigen tegen een systeem waartegen ze zich verzetten, soms tijdens illegale acties. Het masker maakt dus vrijheid van meningsuiting mogelijk, maar ook vrijheid van actie. In bepaalde confrontaties met de politie kan het masker ook een instrument van fysieke bescherming worden.

Het masker in de populaire cultuur

Iedereen kent het en toch blijft het de nieuwsgierigheid wekken. Het masker inspireert nog altijd moderne samenlevingen en maakt integraal deel uit van de massacultuur. In verschillende fictiewerken, films, tekenfilms, stripverhalen, enz. komen gemaskerde personages vaak voor. Het symbolische potentieel van maskers heeft auteurs geïnspireerd om hun hoofdpersonage of antagonist een complexere dimensie te geven. Hun indrukwekkende, intrigerende en soms angstaanjagende verschijning past bijzonder goed in sciencefiction-, horror-, fantasy- en superheldenwerelden.

Maskers zijn ook interessant in de muziek. Het dragen van maskers op het podium, in videoclips of op albumhoezen is in de laatste decennia steeds populairder geworden. Muzikanten geven hun muziek een gezicht en houden zich op de achtergrond, waardoor ze hun identiteit kunnen beschermen, de muziek in relatie tot het individu kunnen benadrukken

of een muzikaal universum kunnen bieden dat rijk is aan betekenis. De redenen waarom mensen gemaskerd optreden zijn dus divers, maar ze hebben systematisch het effect dat ze verder gaan dan de klassieke waardering van muziek en er een ervaring van maken die zowel auditief als visueel is.

Wat het medium ook is, de verschijning van een gemaskerd persoon op het scherm, in de bladzijden van een boek of op het podium laat niemand onverschillig. Het masker is geleidelijk een essentieel onderdeel geworden van de populaire cultuur, waar het het grote publiek blijft vermaken, bang maken, intrigeren en zelfs shockeren.

4. MEDIA-INSTRUMENTEN

In het hart van de nieuwe permanente tentoonstelling *Blikken op de collecties* nodigen een tiental interactieve en educatieve installaties bezoekers uit om de wereld van maskers op een nieuwe en gevoelige manier te ontdekken. Ontworpen voor alle doelgroepen, bieden ze een multi-zintuiglijke, toegankelijke en inclusieve benadering, die de vele toepassingen en betekenissen van maskers in alle culturen weerspiegelt.

Beleef de maskerade van binnenuit: *In hun ogen*

In hun ogen dompelt bezoekers onder in een Sardijns masker, met behulp van een echt masker dat ze kunnen vasthouden en dragen. Door het masker dicht bij het gezicht van de bezoeker te brengen, wordt een reeks meeslepende video's geactiveerd die hen meeneemt naar het hart van de Mamoiada-riten, tussen de traditionele productie en sleutelmomenten in het ritueel. Deze installatie, mogelijk gemaakt dankzij de steun van **ST'ART**, biedt een directe ervaring van de materialiteit van het masker, zijn gewicht en textuur, en plaatst het object in een geleefde context. Ze is te zien in Sectie 1: De ontmaskerde natuur, de mens tegenover zijn omgeving

Voel het geluid: *Treed binnen in resonantie en raak in trance*

De installatie "**Treed binnen in resonantie**" nodigt je uit om de muziek van de maskerades via je lichaam te voelen, dankzij een zintuiglijke capsule die gebruik maakt van beengeleiding. Bezoekers worden fysiek ondergedompeld in de geluidstrillingen, net als de maskerdragers tijdens de maskerade. Deze installatie, ondersteund door de **Nationale Loterij**, biedt zowel een fysieke als contemplatieve ervaring. De installatie is te zien in de inleiding van de tentoonstelling.

In dezelfde geest laat "**Raak in trance**" je luisteren naar rituele muziek uit Gabon, Marokko en Laos door middel van beengeleiding, gewoon door je ellebogen op audioklemmen te laten rusten. De installatie nodigt je uit om je even terug te trekken, bijna meditatief, en benadrukt de rol die muziek speelt in de trance-achtige staat van veel rituelen. Deze installatie is te zien in Sectie 3: Tussen de werelden, bemiddeling en bovennatuurlijke manifestaties

Word een gemaskerde acteur: *Glimlach, je bent gemaskerd!*

Leuker maar net zo leerzaam: "**Glimlach, je bent gemaskerd!**" speelt met gezichtsherkenning: een virtueel halfmasker wordt op het gezicht van de bezoeker aangebracht op basis van zijn of haar uitdrukking. In een oogwenk worden ze gemaskerde acteurs die figuren uit de Commedia dell'arte of andere theatertradities uitbeelden. Een digitale knipoog naar het vermogen van het masker om te transformeren en te onthullen. Deze installatie werd ondersteund door de **Nationale Loterij**. Ze is te zien in Sectie 4: Het geënceneerde masker.

Media-instrumenten voor iedereen

Deze meeslepende installaties interageren met meer traditionele media-instrumenten, ontworpen om nieuwsgierigheid op te wekken en een toegankelijke benadering aan te moedigen:

- een **tactiele ruimte** om de materialen van de maskers te ontdekken,
- **video-interviews** met kunstenaars en onderzoekers,
- ludieke "**Wist je dat?**" labels,
- een **reliëfplaat** van Harlekijn en Columbine vergezeld van een geluidscapsule voor slechtzienden,
- een **boom van vodden**, een symbolische ruimte geïnspireerd op rituele praktijken.

Door de diversiteit van deze elementen verandert *Blikken op de collecties* het bezoek in een actieve, zintuiglijke ervaring, ontworpen om iedereen aan te spreken, met een duidelijk engagement voor toegankelijkheid, inclusie en gevoelige overdracht.

5. PRAKTISCHE INFORMATIE

MUMASK, Museum van het Masker en het Carnaval

Blikken op de collecties

À partir du 14.06.2025

CONTACT

064/33 57 41 - info@mumask.be

www.mumask.be

ADRES

Rue Saint-Moustier 10

7130 Binche

OPENINGSTIJDEN

Dinsdag t/m vrijdag van 9.30 tot 17.00 uur

Zaterdag en zondag van 10.30 tot 17.00 uur

Kassa geopend tot 16.30 uur.

Gesloten op maandag.

Gesloten op Aswoensdag, 1 november, 25, 26 en 31 december en 1 januari.

PRIJZEN

Volwassenen: €8

Senioren en studenten: €7

PRM: €4

Kinderen (van 6 tot 12 jaar): €3,50

CONTACT PRESSE

BE CULTURE
ALL ABOUT ARTS COMMUNICATION

BE CULTURE

Founder & General Manager: Séverine Provost

Project Leader: Florian Doms

florien@beculture.be – 0494 87 71 09

info@beculture.be - beculture.be

MUMASK, Museum van het Masker en het Carnaval

Verantwoordelijke communicatie en evenementen :

Axelle Byster | axelle.byster@mumask.be | 0486 53 60 05